

# МИНИ УУРИН ӨСЛТ

1940 джил гентки минн гарт, Толстовин бичсн, орс келлр умшлгъна дегтр гаргъв. Тер дегтр «Ончта сурдг Пүрвэ» гидг келлр харгъв. Багъ-Дөрвд района Ик-Бухса сельсоветин «Улан малч» колхозин багъ наста член Пүрвэ көвүн, ямаран кевәр селәнә эдл-ахун академий төгсгдж, агроном болчкад, хәрү Бухедан, төрски колхоздан ирдж көдлхәри күсл кеджәхин тускар терүнд келгджәнә.



Келвриг умши, минн толгъад өнгрен, урдк джилмүдин өдрмүд толгдв. Пүрвә... Эрднин Пүрвә... Энүг би меднәв. Эн Ик-Бухса эклц школ төгсгсн, би Цагъан-Нуура эклц школ төгсгсн, манла әдл эклц школа төгсгсн кесг олт бичкдүд хол бәәх хотд, селәдәс бидн Багъ-Дөрвдә дундин школд ирдж ордхасн. Эки авгтан багшин келсиг медг амрсн орс келн чигн уга, джиргълин дамшлт чигн уга, төөнрсн нүдтә, төгрк чирәтә, әдл-әдл хар көвүд.

Зугл сургъуль сурх, медрл дасх зүткмдж мана чееджд дүүрнъ билә. Тер учрар чигн багшинрин келсиг хавлдж авад, бәәсн чидләрн дегтрин, умшлгъна ард, өдриг-өдр гилго, шамин герләр сө ора күртл номин ард суудг цаг тер билә.

Тер мана үүрмүдин негнъ эн — Эрднин Пүрвә билә.

Школан төгсәгъәд, цугъар үзг болгънур, эврәнн джиргълин хаалгъан орн-нутгин олт дотр олхар салад гарцхавдн.

1921-ч түрү, үүмәтә джил, уга-тя хальмгин бүлд, ишкә герин гултин хаджуд үүддж гарсн Эрднин Пүрвә чигн эврәнн хаалгъан мөрдв.

1938 джил 9-ч класс төгсгчкәд Пүрвә, эклцин школин багшинрин ахр болзгта курс төгсәгъәд, 1939 джиләс ави багш болдж цергль. Терүндән көдлә бәәддж, 1940 джил, Улан Цергин зергләнд мордхиннъ өмн Адрхнә педучилищиг заочн төгсгв.

Школд сурцах цагтан Пүрвә математикд ик джилвтә билә. Школан төгсәгъәд, зуна амрлгнд гарад, эврә колхоздан учетчик болдж көдлсн цагтнъ — агроном болх, эн өргн теегән нәәхлсн байн ургъцар байджах седкл үүг эздг билә.

Алькднъ чигн күргл уга, Төрскән харсгч Алдр дән энүг эврә үүмәндән хутхдж, олт-зүсн фронтс кедүлв. Хооран цухрлгъна гундлг чигн, уралан дәврлгънә өргмджиг чигн үзв, сапер чигн, артиллерист чигн, противотанкист чигн йовб. Дәәнә эклцәр гөнъгәр шавтад, дакад хойрдад, Германия, Восточн Пруссд күндәр шавтад, өрәсн көләсн хагъцх

эригътә зовлнъ учрв.

Эрднин Пүрвә 1945 джил госпиталәс гарад. Алтайск крайур ирә Дәәнә дәвләлүлгдсн делкә төвкнв, даки медрл, сургъулин ард орх күсл Пүрвән зүркиг буальгулв. Барнаульск пединститутин заочн анъгъ орад, терүгән 1949 джил йилгъән сәәнәр төгскв.

Алтайск крайд долан джилә школд көдлн бәәдж эн, то-әсвин халхәр сургъульчир сурлгъиг ягъдж ясрулхин аргъ хәәлгъәр сонъсв. Эн төрәр эврәнн тоолвран, дамшлтай хамцулад, хамдан көдлжәсн үүрмүдләрн зөвчләд, эндүгъән чикләд, дутугъинь күңәгъәд, багшинрин сөвешән дээр эн төрәрн босдж келләд бәәв.

1953-54 джилмүдт Эрднин Пүрвә Барнаулд болн Москвад босдж доклад кев. Докладиг сонъссн, Педагогическ науксин Академин тоомсрта гардачир, гүн номтир энүнд, эсв даслгнд эндүгъән олдж авч, эндү гаргълго ном медх аргъин тускар көдлмш кехд дөнъ болцхав. Эн төрәр Пүрвән бичсн түрүн статьяс цугсоюзин журналмудт 1953 джиләс ави барлгджасмн. Ут-туршдан хөр гар тинм статьяс барлгдсн.

1953 джил Эрднин Пүрвә шүүврән экстерн өгәд, кандидатск минимум харсад, 1956 джилин май сард түүгән төгскв. Ик чинртә статьясам эн журналмудт барлсн учрар, РСФСР-н эрдм-сургъулин министерств, Москвагъур ирдж, Педагогическ науксин Академин, сургъуль даслгъна эв-аргъин институтд джилә аспирантурт сурх командировк өгв.

«Эсв даслгъна йовуд шунмгъа-дулгдджахас иштә, эндүгъән олдж авлгъна дамшлтиг делгрүллгън» гид темәр диссертац бичәд, Пүрвә 1957 джилин декабрь сард дуусв. 1958 джилин май сарин 9-д Эрднин Пүрвә диссертацан сәәнәр харсад, Педагогическ науксин кандидат нер зүүв.

Диссертац харсхд босдж келцхәсн педагогическ наукин тоомсрта номтир Н. А. Менчинская, П. А. Ларичев, А. С. Пчелко, нань чигн улс, эсв даслгъиг ясруллгъар Эрднин Пүрвән өгчәх селвгүд ил чинртә, тустагъинь темдглицхәв.

Хөрн джил урд салсн школин үүрләрн би, ода өрдән Төрскән харсгч Алдр дәәнә II девснъгин ордентә, хавтхдан Педагогическ науксин кандидат гисн иткл цааста йовснлань харгъув.

— Агроном болад, дала тәрә ургъахар йовснчн ягъла, Пүрвә? — гидж би үүрән тосув.

— Агроном — тәрәнә ургъц өгнә, багш — ухан-медрлин ургъц өгнә — негнъ-негндән харш болхий тегәд? — гидж Пүрвә өмнәсм инәмсклв.

Тернъ чигн чик. Альк ургъднъ чигн мана Төрскид кергтә. Зуг ингдж ургъц ургъадж чадг залус болсн үүрмүдтән байрлдж, әдниг бийсинь ургъадж өксн Төрскидән ханнав.

ДОРДЖИН Боснъ.